

Del II.1 Fra statskirke til folkekirke - Den norske kirke

av Odd Hroar Kristensen

«Kirken den er et gammelt hus», som det heter i salme 530, skrevet av Grundtvig og Lindemann omkring 1840, og 100 års-jubileumsheftet fra 1969 innleder også med å gjengi teksten til denne gamle salmen. I 2019 feirer vi Fauske kirkes 150 år siden innvielsen av den, den 5. august 1869. Det begynner å bli en anselig alder. Men den holder seg godt.

«Står om enn tårnene faller» fortsetter salmen, og henviser ikke med det til kirketårn, men derimot slott og borger, symbolene på de verdslige maktenes tilholdssted. Den minner oss videre om at kirken og Guds ord bærer vi med oss i vårt indre, men kirkebygget er reist til Frelserens ære.

Olav den hellige kristnet Norge for rundt 1000 år siden med våpen i hånd. Og i århundrene som fulgte var kirken i Norge katolsk. Norge falt under dansk kongemakt og styring, og i 1537, i tiden etter Martin Luthers reformasjon av kirken, ble en ny kirkelig lovgivning innført i Norge av kong Christian 3 av Danmark. Da ble også kongen kirkens øverste leder over de Lutherske biskoper og geistlige. I grunnloven av 1814 ble det fastsatt at kongeriket Norges offisielle religion skulle være den evangelisk-lutherske tro. Formelt har Norges konger vært den øverste leder av kirken eller mer eksakt, statskirken, helt fram til vår tid, i 2012.

Mye kan sies og skrives om viktige hendelser i Norges kirkehistorie på godt og vondt opp igjennom århundrene, men i nyere tid er vel overgangen fra statskirke til folkekirke i Norge kanskje den viktigste hendelsen.

I 2002 ble statskirkeordningen utredet av et kirkelig oppnevnt utvalg ledet av Trond Bakkevig (Samme kirke, ny ordning) og et offentlig oppnevnt utvalg ble ledet av Kåre Gjønnes i 2006 (Staten og Den norske kirke).

Det førte til mye debatt, og ut ifra innstillingene til Bakkevig- utvalget og Gjønnes-utvalget ble det inngått en tverrpolitisk avtale i stortinget i april 2008. Det medførte omfattende endringer i forholdet mellom stat og kirke i Norge. Avtalens hovedpunkter gikk ut på at grunnlovens bestemmelser om kirkelig statsråd skulle oppheves og at kirkemøte eller bispedømmeråd skulle overta myndigheten regjeringen hadde hatt til å utnevne biskoper og proster. Forliket gikk også ut på at grunnlovens § 2 om statens religion skulle erstattes med en ny verdiparagraf med ordlyd som følger:

«Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.»

Imidlertid forutsatte forliket en fortsatt særskilt forankring av Den norske kirke til grunnloven i en ny paragraf. § 16: «Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.» Og det ble også forutsatt en videreføring av kirkens økonomi. Disse grunnlovsendringene ble vedtatt av stortinget 21. mai 2012, Dermed har ikke den norske staten lenger en offentlig religion, og den Norske konge var ikke lenger leder av Den norske kirke (statskirken).

Konsekvensen av grunnlovsendringene som ble gjort i 2012 var at kirkeloven våren 2016 ble endret, slik at Den norske kirke fra 1.januar 2017 ble skilt fra staten som et eget rettssubjekt, og kirkemøtet ble det øverste representative organ. Etter årsskiftet 2017 ble de tidligere statstjenestemenn: prester, biskoper, ansatte ved bispedømmeråd og de nasjonalkirkelige råd, overført til det nasjonale rettssubjektet Den norske kirke.

Statskirkeordningen er formelt oppløst, men Den norske kirke vil fremdeles stå i en særstilling i forhold til andre trossamfunn i Norge. I praksis fullfinansieres kirken over offentlige budsjetter i stat og kommuner, og i grunnlovens § 16 er den skrevet inn som «Norges folkekirke»

Fauske Kirke er med sine 150 år blitt en folkekirke, og vel er det svært varierende deltagelse på gudstjenester, og utfordringene er mange, men kirken blir benyttet i glede og sorg og står sentralt i folks bevissthet. En av utfordringene kirken står overfor er å tenke på nye måter for å nå ut til folket. Historien skrives, men fremtiden ligger foran oss med blanke ark og skal leves.

Kilder:

Store Norske Leksikon: https://snl.no/Den_norske_kirke

Den norske kirke: vår historie: <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/bakgrunn/var-historie/>